

הזדהות

ציון אברהם חזן

1993. בעיר שדרות, מאחורי מגרש הכדורגל בבית הספר הראשון שלמדתי בו אחרי שהיגרתי לישראל, עמד סלע עצום ושחור. מילים צבועות בלבן, חרוטות בסלע בשני טורים, הזכירו לי את הסיפורים ששמעתי על לוחות הברית, רק שכאן, על האבן השחורה, השם שלי הופיע בראש הטור השמאלי. שמי היה אז המילה היחידה שידעתי לקרוא בעברית בלי ניקוד. ארבע שנים לפני שנולדתי, דודי שנהרג בלבנון הותיר אחריו (בין היתר) את שמו על הסלע הגדול הזה: צ י ו ן ח ז ן. החוויה הראשונה שהתעוררה בי עם ההיתקלות בסימן המוכר, המזוהה איתי, השתנתה עם ההבנה שאין מדובר בשמי אלא בשמו של אדם שלעולם לא אפגוש – אותו אדם שהשאיר את שמו לא רק על הסלע אלא גם עליי. כך, מבין שני הדוממים – דודי הדומם והסלע הדומם – מצאתי את עצמי מזדהה יותר עם הסלע. שעות עמדתי מולו, ומשמעותו של השם "ציון חזן" התבטלה אז כמו שני מינוסים בחשבון, או כמו שני ילדים בכיתה שקוראים להם דוד בוסקילה והם נאלצים למצוא סימן שיבדיל ביניהם. מה שנותר בינינו היה ההזדהות נטולת הזהות של גוף אחד עם גוף אחר. ניכרו הבדלים גדולים בין התכונות של גופי הרזה לגופו של הסלע, אבל הייתי ער ואמפתי להבדלים האלה, וגם מבעד להבדלים הצלחתי לזהות תכונות משותפות, כמו למשל ששנינו נתונים לכוח המשיכה. היתה בינינו הבנה אינטימית בנוגע ליחס השרירותי שמתקיים בין גופנו לבין השמות שמופיעים על פנינו.

אני צופה בסרטו של סטן בראקדג', *The Act of Seeing with One's Own Eyes*. אנשים במכנסי כותנה ובחולצות מכופתרות מניחים גופות על אלונקות נירוסטה בחדר נתיחה לאחר המוות. זוג ידיים גבריות עם שעון יד פותחות רוכסן של שק פלסטיק אטום וחושפות פנים של גופת אדם; ראשו של גבר לבן נחתך במסור דיסק, והגולגולת מרוקנת מן המוח ונותרת חלולה; יד אוחת בסכין דקיקה ומפלחת את שכבות העור והשומן בשדיה של אישה שחורה. זוג ידיים מקלפות את העור מעצמות הפנים שמתחת. כל עוד הגופות בסרט שלמות, אני לא חווה אותן כמתות. גופי מנפיש אותן: כאשר פותחים את הרוכסן אני מרגיש את אוויר החדר; כאשר מנסרים את הראש שרירים בגופי מתכווצים; כאשר חותכים את השדיים אני מהדק את הלסת ומניח יד על החזה; כשעור הפנים מתקלף אני מרגיש את עור פניי נע על פני הגולגולת. כשהגופה מתפרקת אני חש הקלה. מרקם הבשר נראה יותר כמו מזון, או כמו פסולת, ואני שב ומזדהה עם תחושת ידיי של המנתח. אני יכול לדמיין את הבשר נוגע בשפתיי. בשעת הצפייה אני לא מרבה לתפוס את המסך כמסך. גופי חווה את עצמו דרך הדימוי של הגופים המצולמים.

קובץ וידיאו שצולם מתוך אוטובוס מתעד את המראות והצלילים שקדמו לשריפת האוטובוס שעליו כארבעים צוערים שנספו בשנת 2010 בשריפה בכרמל. מקור הווידיאו הוא כרטיס הזיכרון הסלולרי של אחד הצוערים שנספו. לאחר השריפה נמצא הכרטיס במצב תקין והכיל את קובץ הווידיאו שצולם במהלכה. השתמשתי בקובץ זה כדי לשחזר את תנועותיו של הצלם ברגעים שלפני מותו. השחזור נסמך על יכולתה של מצלמת הווידיאו להקליט את תנועותיו של האדם המחזיק בה. תוך כדי הקרנת הקובץ ממקור נייד, אני צופה בתנועת המצלמה בקטע הווידיאו שלפניי: העולם המצולם נע ימינה, ומעיד כי ידו של הצלם נעה שמאלה, ואני מסובב את המקרן שמאלה. אובייקט כלשהו שגדל ומתקרב מעיד כי ידו של הצלם נעה לפנים, ואני דוחף את המקרן קדימה, לכיוון הקיר שלפניי. קובץ הווידיאו מתפקד כאן כנגטיב המכיל מידע על תנועה שמקורה במוטוריקה של האדם המצלם. גופי שמגיב כך לאינפורמציה המוטורית הזאת מהדהד

באופן אינדקסלי את תנועתו של האדם המצלם, כך שניתן להקבילו לפעולת הגרמופון על הצליל המוטבע בתקליט. גופי מקודד את הווידאו ומנכיה אותו כתנועת גוף בחלל.

שורש המילה "הזדהות" בעברית הוא ז-ה-י. אותיות השורש מסמנות את רגע הזיהוי של אובייקט חיצוני שיש לי משהו משותף איתו. מה שמסבך אותי במילה "הזדהות" הוא דווקא הבניין שלה. אם משמעות הבניין התפעל היתה תמיד כמו במילה "התפלל", אזי ההזדהות היא פעולה אקטיבית, מחזורית ורפלקסיבית. על פי משמעות זו, ההזדהות שלי משולה לאדם שמצייר קעקוע על גופו מתוך התבוננות באובייקט שמולו. הסלע, הגופות או הווידאו של הצוער נמצאים שם כמושא התפיסה, בעוד המושא של מעשה ההזדהות הוא אני עצמי שנמצא כאן. אובייקטים דוממים ממחישים היטב את טבעה הרפלקסיבי של ההזדהות, משום שאינם מסייעים לי לתחזק אשליה שמקורה של ההזדהות שלי הוא מעשה שעשה הזולת. וכפי שכדי להתפלל עליי לבצע בעצמי את מעשה התפילה, כך כדי להזדהות עליי לזהות את עצמי, שוב ושוב, עם אובייקט. כאשר מעשה הזיהוי העצמי פוסק – מתפוגגת גם ההזדהות.

התהליך המתואר באמצעות בניין התפעל במילה "התמוסס" הולם את היחס שלי למילה הזדהות באופן נאמן עוד יותר. אם בניין התפעל ב"הזדהות" היה שקול תמיד לבניין התפעל ב"התמוסס", אזי ההזדהות היא מעשה שאני נתון לו באופן סביל. את האפשרות הזו אני אוהב במיוחד משום שההזדהות שמשתקפת ממנה היא כזו שהנושא נתון לה ללא שליטה ובלי קשר לרצונו. מעמדו של הסובייקט משתווה למעמדו של האובייקט החיצוני לו כי שניהם חיצוניים למעשה ההזדהות שחל עליהם. בהזדהות כזו אני עצמי דומם עם סלע, עם גופה, בשעה שגופי עדיין מלא תחושה ומלא תנועה.

הקריאה המתאימה ביותר ביחס לנאמר כאן מתאפשרת דווקא כשאני משחק עם האותיות של המילה עצמה ומחסיר ממנה את את אותיות המילה ז ה ו ת. בלי זהות בתוך הזדהות – נשאר רק "הד".

